

Розділ IV. Особливості психологічного супроводу навчально-виховного процесу у закладах освіти

Горяна С.Є.

Формування конструктивних стратегій спілкування школярів в умовах використання інтерактивних технологій навчання

Постановка проблеми. Розвиток системи освіти у культурно-історичних вимірах сучасного суспільства вимагає від психолого-педагогічної науки й практики модернізації методів і технологій навчання. Не викликає сумнівів той факт, що розвивальний потенціал продуктивних методик викладання навчальних дисциплін і технологій навчання (І.М.Дичківська, О.В.Лесіна, І.Підласий, І.В.Родигіна, В.П.Телячук, В.А.Терещенко та ін.) є дуже високим і реалізація його безпосереднім чином впливає на розвиток компетентностей школярів [3, с.34]; інтерактивні технології, зокрема, сприяють розвитку конструктивних стратегій спілкування школярів підліткового віку.

Інтерактивна модель навчання в цілому має на меті створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2; 4]. Вона передбачає активність у навчальному процесі кожної особистості, гарантує позитивний кінцевий результат пізнавальної діяльності. Однією з форм інтерактивного навчання є співробітництво або кооперація – спільна діяльність вчителя і учнів для досягнення загальних цілей навчання. Колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності учнів – це форма організації навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою [2; 4]. За такої організації навчання вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для учнів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями високих результатів засвоєння знань та формування вмінь. Ця модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами і методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчально-виховного процесу.

Викладення основного матеріалу. Аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень із даної проблеми (В.В.Андрієвська, Г.О.Балл, М.С.Бургін, О.О.Бодальов, О.В.Киричук та інші) дозволив встановити посилення інтерактивності вчителя з учнями в умовах так званого діалогічного спілкування і взаємодії за рахунок усунення комунікативних бар'єрів, зростання взаєморозуміння між ними. Його ознаками є позитивне взаємospриймання учнів і вчителя, доброзичливі взаємини, взаєморозуміння, можливість виявити свою неповторність кожним з учасників, у тому числі у групових формах роботи, що із необхідністю потребують від учнів навичок конструктивного спілкування.

З метою уточнення базових тенденцій спілкування школярів підліткового віку нами було зорганізовано емпіричне дослідження на базі Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №88. Вибірку склали 43 учні 9-х класів віком 14-15 років. Основними векторами дослідження було обрано оцінку самоконтролю підлітків у спілкуванні (за методикою М.Снайдер) та рівень комунікативної толерантності особистості школярів вибіркової сукупності (згідно із опитувальником В.В.Бойко).

Узагальнені результати психодіагностичного вимірювання означених тенденцій представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Виявлення базових тенденцій спілкування школярів підліткового віку

Параметри аналізу	Самоконтроль у спілкуванні	Комунікативна толерантність особистості
	Кількість підлітків (у %)	
Рівень виявлення		
Високий рівень	16, 3% (7 осіб)	11, 6% (5 осіб)
Середній рівень	30, 2 % (13 осіб)	25, 6 % (11 осіб)
Низький рівень	53, 5 % (23 особи)	62, 8% (27 осіб)

Аналіз отриманих емпіричних даних засвідчив, що переважна більшість школярів-підлітків (53,5% респондентів) демонструють низький рівень самоконтролю у спілкуванні. Це проявляється у прямолінійності висловлювань, стереотипності поведінки, неготовності змінювати її залежно від ситуації. Значна кількість школярів виявляє середній рівень самоконтролю (30,2% учнів 9-х класів), що свідчить про щирість підлітків у спілкуванні, проте нестриманість у своїх емоційних проявах. І лише 16,3% підлітків вибіркової сукупності мають високий рівень контролю: вони легко входять у будь-яку роль, гнучко реагують на змінення ситуації, добре відчують і навіть можуть передбачати враження, яке справляють на оточення.

Аналіз рівня комунікативної толерантності особистості у відповідях респондентів на питання методики В.В.Бойка дозволив визначити рівень терпимості школярів щодо інших людей. Було з'ясовано, що переважна більшість школярів виявила низький рівень комунікативної толерантності (62,8% учнів) і лише 11,6% підлітків мають високий рівень виявлення комунікативної толерантності у спілкуванні.

Результати психодіагностичного дослідження дозволяють говорити про недостатній рівень сформованості у школярів підліткового віку мовної культури, що позначається на стратегіях міжособистісного спілкування особистості в епоху дорослішання. Розглядаючи конструктивні стратегії спілкування як засновані на знаннях та чуттєвому досвіді здатності особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, Ю.Ємельянов наголошує

на тому, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто можливість навчатися спілкуванню [цит. за 1, с.38]. А отже дана компетентність особистості потребує систематичного цілеспрямованого розвитку у спеціально створених умовах навчально-виховного процесу.

В основі формувального впливу щодо розвитку конструктивних стратегій спілкування школярів має бути комплекс інтерактивних методів навчання у контексті діяльнісного підходу [3, с.41] (табл.2).

Таблиця 2.

Взаємодія учителя та учня щодо розвитку конструктивних стратегій спілкування

Конструктивні стратегії спілкування	
Діяльність вчителя	Діяльність учнів
<ul style="list-style-type: none"> • Використовує діалогічні методи. • Організовує дискусії. Розробляє правила ведення дискусії (краще спільно із учнями). • Спонукає висловлювати власну думку • Стимулює надання аргументованих відповідей. • Вчить правильно ставити запитання та відповідати на них. • Слідкує за культурою мовлення школярів і сам є взірцем цього. • Пропонує письмові роботи у формі твору, ессе, листа до товариша, звіту про експедицію тощо відповідно до певної теми навчальної дисципліни. • Створює проблемні ситуації. Проводить нестандартні уроки, що розвивають комунікативні вміння – урок-подорож, прес-конференція тощо. • Практикує захист учнями творчих робіт та проектів. • Використовує інтерактивні методи навчання та прийоми педагогічної техніки комунікативної спрямованості – мозковий штурм, ділові ігри тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> • Висловлює свою думку. Вміє аргументовано її довести. • Робить доповіді. • Вміє написати тези, план, реферат. • Проводить захист рефератів, проектів. • Ставить запитання до учнів та вчителя. Відповідає на запитання учнів та вчителя. • Здатний до толерантності у спілкуванні: визнає свої помилки, уникає категоричності, додержується культури дискусії. • Використовує адекватну лексику.

Висновки. Однією із умов підвищення ефективності навчання є інтерактивна взаємодія – різновид міжособистісної взаємодії, що забезпечує

організацію та виконання спільної діяльності, відзначається високою мірою взаємної узгодженості, взаємопов'язаності, взаєморозуміння її суб'єктів; виступає в єдності ділової та особистісно-емоційної (духовної) сторін та спричиняє активуючий вплив на особистість її учасників [4, с.621].

Сутність інтерактивних методів навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії учнів. Це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними об'єктами навчання.

Організація інтерактивного навчання передбачає розвиток конструктивних стратегій спілкування школярів. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії. Під час інтерактивного навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення, виховуються почуття толерантності.

Список використаних джерел

1. Адміністратору школи. Тренінги з розвитку комунікативності вчителів / уклад. А.Г.Дербеньова, А.В.Кунцевська. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 191с. – (Серія «Тренінги в педагогічній практиці»).

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М.Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

3. Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання./ Ірина Вікторівна Родигіна. - Х.: Вид.група «Основа», 2005. – 96 с. (Б-ка журн. «Управління школою»; вип..8 (32).

4. Терещенко В. А. Діалогічність спілкування як умова інтерактивної взаємодії вчителя з учнями/ В.А. Терещенко // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім.Івана Огієнка, Інституту психології ім.Г.С.Костюка АПН України / за ред..С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієвої. – Вип..9. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 836с.- С.619 – 628.

Дерипаска Т.О.

Психомоторні ігри як умова розвитку рухових навичок у дітей дошкільного віку

Формування у дошкільника цілісної картини світу, впровадження у психолого-педагогічну практику системного підходу до розвитку особистості – це сучасна мета реформування системи дошкільної освіти України (О.Л. Кононко, Т.О. Піроженко).

Проте особливе занепокоєння у фахівців різних галузей викликає погіршення функціонального та соматичного стану дошкільників на фоні малої рухової активності, порівняно з дітьми такого ж віку 70-80-х рр. ХХст.